

De mollusken van Griend 2009

Verslag van een inventarisatie in het kader van het Project Habslak en het Atlasproject Nederlandse Mollusken

Sylvia van Leeuwen, Wim Kuijper & Tello Neckheim

Molluscs of the island Griend (the Netherlands)

In August 2009 the authors made an inventory of the malacofauna of the small wadden island Griend. The results are reported here. Due to the restricted access to the island, the non-marine malacofauna was so far not known at all. In total 7 species of land molluscs were found alive, as well as 11 marine species on the tidal flats around the island (see table 1). There is no permanent freshwater habitat on Griend and only one fresh juvenile shell of *Gyraulus laevis* was found. So we think freshwater molluscs did not live there during our inventory. *Ovatella myosotis* and *Gyraulus laevis* are included in the Red List.

Inleiding

Van 28 tot en met 31 augustus 2009 hebben de auteurs en Herman Roode de molluskenfauna van Griend geïnventariseerd. Griend ligt in de Waddenzee, circa 13 km ten zuiden van Terschelling. In dit artikel doen wij verslag van de resultaten. Het doel was een inventarisatie van alle soorten mollusken, met bijzondere aandacht voor de Nauwe korfslak, *Vertigo angustior*. De inventarisatie vond namelijk plaats in verband met het project "Habslak", dat gericht is op het in beeld brengen van de verspreiding van slakkensoorten die op de

Europese Habitatrichtlijn staan. Van de Nauwe korfslak werden in het Waddengebied in 2006-2009 goed ontwikkelde populaties gevonden op Rottumeroog, Rottumerplaat en Schiermonnikoog. De verzamelde gegevens worden ook gebruikt voor het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM). De inventarisatiegegevens worden ook beschikbaar gesteld aan de Vereniging Natuurmonumenten, die het eiland beheert.

Beschrijving van Griend

Als je met de veerboot van Harlingen naar Terschelling vaart, kun je het eiland Griend aan de rechterkant zien liggen. Het is een klein eiland met een oppervlak van circa 82 hectare, waaronder meer dan 20 hectare kaal slik (Houkes, 2008). Er is een baken, een vogelwachtershuis en heel veel natuur.

Griend heeft een heel andere ontstaansgeschiedenis dan de bewoonde waddeneilanden, die op voormalige strandwallen liggen. Zo'n 600 jaar voor Chr, nog voor de Waddenzee ontstond, was Griend een hoog gelegen kweldergebied dat bewoond werd door mensen. Tijdens de Middeleeuwen is de Waddenzee ontstaan door stormvloed en werd Griend een eiland. In de loop van de eeuwen is het eiland regelmatig door de zee te grazen genomen. Daardoor is het geleidelijk kleiner geworden en ook is het enkele kilometers in zuidoostelijke richting "gewandeld". Tot rond 1725 is het permanent bewoond geweest, daarna kwam men er alleen nog in de zomer. In 1912 werd de exploitatie door mensen helemaal beëindigd en werd Griend een beschermd vogeleiland. Sinds

De deelnemers aan de inventarisatie. Vlnr: Tello, Wim, Sylvia, Herman. Foto: Tello Neckheim (met zelfontspanner)

Het vogelwachtershuis blijkt een comfortabel onderkomen. Foto: Tello Neckheim

1916 wordt het door Natuurmonumenten beheerd.

Door de aanleg van de afsluitdijk in 1932 veranderde de stroming in de Waddenzee, met een versnelde afbraak van Griend tot gevolg. Ook het zeegras in de Waddenzee rond Griend, dat bescherming bood tegen golfslag, verdween. Zonder ingrijpen zou het eiland op termijn geheel verdwijnen. Om Griend te behouden voerde Natuurmonumenten in 1988 de succesvolle "Aktie Griend". Met het ingezamelde geld werd een grote zanddijk langs de noord- en westkant van het eiland aangelegd. Vanwege de vorm wordt deze zanddijk ook wel de "wandestok" genoemd. Er was zelfs geld over, waarmee een tweede zanddijk aan de westkant werd aangelegd, de "huisdijk" genoemd omdat het vogelwachtershuis daar op staat. Tussen deze dijken in ligt "de baai", een grote slikkige wadvlakte. Hoewel de zee tijdens de zware stormen van november 2006 en januari 2007 een flink gat in de buitenste dijk heeft geslagen (Houkes, 2008), is het eiland nog voldoende beschermd door de tweede (Veen en Van de Kam, 1988; Lautenbach, 2009 en mondelinge informatie van Otto Overdijk, de beheerder). In de opening tussen de twee zanddijken aan de zuidkant staan houten palen om de golven te breken.

Griend is vooral bekend als vogeleiland. Er broeden grote aantallen Kokmeeuwen, Grote sterns, Noordse sterns en Visdiefjes en het is een belangrijke pleisterplaats voor trekvogels, zoals Zilverplevieren, Rosse grutto's en Kanoetstrandlopers. Bij elke vloed komen er duizenden wadvogels naar het eiland

om er te rusten en te wachten tot het water weer genoeg zakt om voedsel te kunnen zoeken. Een prachtig schouwspel waar ook uw slakken-inventariseerders van hebben genoten.

Organisatie van het veldwerk en methode

Natuurmonumenten verleende toestemming voor ons inventarisatieonderzoek en gaf praktische ondersteuning. We werden bij het eiland afgezet door een boot van LNV-Waddenbeheer en konden slapen in het vogelwachtershuis.

Op tal van plekken hebben we op zicht naar landslakken gezocht en op 28 plaatsen hebben we grondmonsters genomen en thuis gezeefd en uitgezocht. Verder werd gekeken onder aangespoeld hout in de stormvloedlijn. Op de kwelder was geen strooisellaag aanwezig, daar is alleen op zicht gezocht. In een rietveld op een hoger deel van de kwelder hebben we natte kranten neergelegd om te zien welke slakken daar op af zouden komen. Zoet oppervlaktewater was tijdens ons verblijf op Griend niet aanwezig. Wel was er een rietveldje waar in natte perioden wat water blijft staan maar nooit permanent (mondelinge informatie Giny Kasemir, vogelwachter).

Om een indruk te krijgen van de mariene molluskenfauna rond Griend hebben we op 8 plekken (1 in de slenk, 4 op het wad nabij Griend en 3 in de baai tussen de twee zanddijken) een bodemoppervlak van 50 x 50 cm gezeefd. De grotere levende schelpdieren werden genoteerd en teruggezet, de kleintjes

werden thuis uitgezocht. Op diverse andere plekken is op zicht gezocht of gezeefd zonder afgemeten oppervlak. Door het beperkte aantal monsters geven deze niet meer dan een globale indruk van de mariene schelpdieren. Veel uitgebreider onderzoek naar de bodemfauna op het wad rond Griend is gedaan door Theunis Piersma en zijn medewerk(st)ers (zie bijv. Kraan et al., 2007).

Verder hebben we op het strand 2 gruismonsters in de vloedlijn verzameld en hebben we genoteerd welke aangespoelde soorten schelpen we zagen.

Sinds 2002 hebben ook de vogelwachters van Griend, Giny Kasemir en Date Lutterop, naar landslakken en andere diergroepen op het eiland gekeken, al konden zij dat vanwege de broedende vogels en het vele andere werk maar beperkt doen. Met Giny hebben we na ons bezoek informatie uitgewisseld over haar en onze vondsten.

Bij alle waarnemingen is genoteerd of de soort levend of dood, en autochtoon of aangespoeld was. Via GPS (Global Positioning System) werden de coördinaten vastgelegd. De waarnemingen zijn ingevoerd in de database van het Atlasproject Nederlandse Mollusken. Een deel van de plaatsen waar niets werd gevonden, is als nulwaarneming genoteerd. Een overzicht van de onderzochte locaties is te zien in de Figuren 1 en 2.

Herman Roode bekijkt het leven op de palenrij aan de zuidwestkant van het eiland. Foto: Tello Neckheim

Op zoek naar kwelderslakken. Foto: Herman Roode

De grondmonsters worden thuis gezeefd en uitgezocht. Foto: Tello Neckheim

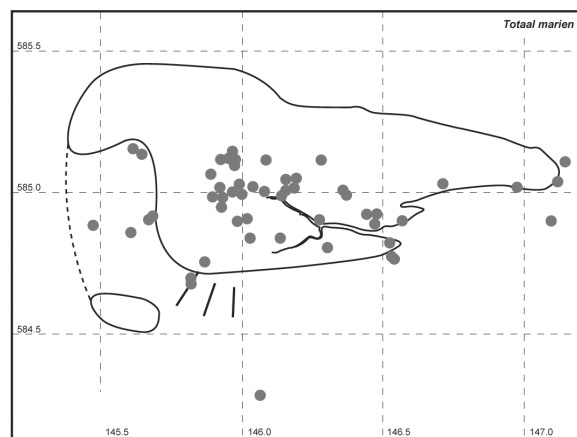
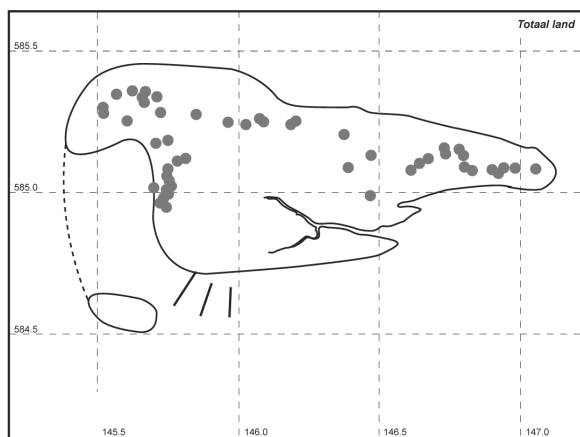

Fig. 1 en 2. Locaties op en bij Griend waar naar landslakken en mariene mollusken is gezocht.

Resultaten

Een overzicht van de gevonden soorten staat in tabel 1. In deze tabel ontbreken schelpen die alleen leeg zijn gevonden op het wad, zie verderop. Aan het eind van het artikel zijn verspreidingskaartjes van een aantal soorten opgenomen.

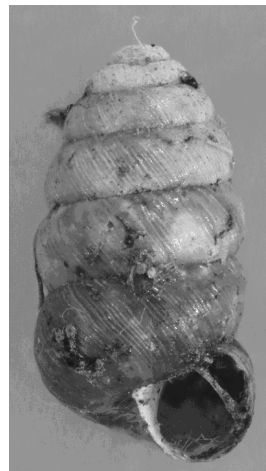
Tabel 1. Overzicht gevonden soorten land- en zoetwatermollusken en levende mariene mollusken per biotoop (levend, tenzij anders vermeld)

Soortnaam	Op het land	In de slenk	Op het wad
<i>Abra tenuis</i>		x	x
<i>Cerastoderma edule</i>		x	x
<i>Cochlicopa cf lubrica</i>	x dood		
<i>Columella aspera</i>	x		
<i>Crassostrea gigas</i>			x
<i>Deroceras reticulatum</i>	x		
<i>Ensis directus</i>		x	x
<i>Lepidochitona cinerea</i>			x
<i>Gyraulus laevis</i>	x dood		
<i>Littorina littorea</i>			x
<i>Macoma balthica</i>		x	x
<i>Mya arenaria</i>		x	x
<i>Mytilus edulis</i>			x
<i>Ovatella myosotis</i>	x		
<i>Peringia ulvae</i>		x	x
<i>Punctum pygmaeum</i>	x		
<i>Pupilla muscorum</i>	x		
<i>Scrobicularia plana</i>			x
<i>Segmentina nitida</i>	x dood		
<i>Vallonia excentrica</i>	x		
<i>Vitrina pellucida</i>	x		
<i>Aantal soorten</i>	10 (7 levend)	6	11

Mollusken op duin en kwelder

We bespreken de gevonden soorten van de verschillende biotopen van hoog naar laag.

De zanddijken vormen de hoogste delen van Griend. Ze zijn vrij droog, zandig en overwegend begroeid met Helm, Zandhaver en andere grassen. Op de huisdijk groeit ook “het bos”, bestaand uit een wilg en een stukje met Rimpelroos. Alleen deze delen blijven bij stormvloed buiten bereik van de zee. De meest algemene landslak op dit deel van het eiland was het Mostonnetje (*Pupilla muscorum*). Zelfs op plaatsen op de zanddijk waar nauwelijks een onderlaag van mos of strooisel was, kropen levende dieren door het zand. Ook in de stormvloedlijn onder aangespoeld hout waren ze te vinden. Het hoogste aantal was 30 exx in een grondmonster. Ook algemeen aanwezig was de Doorschijnende glasslak (*Vitrina pellucida*, max 20 exx in een grondmonster), op dezelfde soort plekken als het Mostonnetje. In de grondmonsters die genomen zijn op de hogere delen van het eiland vonden we verder Ruwe korfslak (*Columella aspera*, 2 levende en 3 dode exx in 3 grondmonsters), Scheve jachthorenslak (*Vallonia excentrica*, 16 levende en 9 dode exx in 1 grondmonster) en Dwergpuntje (*Punctum pygmaeum*, 2 levende en 8 dode exx in 1 grondmonster). Niet alle *Columella*'s waren volgroeid en met zekerheid te determineren. Het is niet uitgesloten dat er een exemplaar van *C. edentula* tussen zat.

Columella aspera
Foto: Bert Jansen

Deroceras reticulatum
Foto: Tello Neckheim

Langs de rand van de kwelder, op de overgang naar het droge duin, is een strook begroeid met riet en hoge zeeasters. Hier vonden we op verschillende plekken de Gevlekte akkerslak (*Deroceras reticulatum*). We vonden er ook eitjes die vermoedelijk van deze soort afkomstig zijn. Verder vonden we er levende Muizenootjes (*Ovatella myosotis*) (dit was ook de enige soort die op onze natte kranten afkwam) en een vers juveniel huisje met vleesresten van *Gyraulus laevis*. Het zou kunnen zijn dat deze soort daar in een nattere periode geleefd heeft. We vonden geen enkel teken van Succineidae. Ook de Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) is niet gevonden. Naar deze soort is intensief gezocht vanwege het project Habslak en vanwege recente vondsten van deze soort op andere waddeneilanden (Boesveld et al., 2009).

In de beschutting van de zanddijken ligt een grote kwelder, die vrij zandig is en begroeid met de gebruikelijke kwelderplanten zoals Zeekraal, Gewone zoutmelde, Lamsoor en Zeeaster. Er loopt een grote slenk doorheen die aan de zuidkant uitwatert op het wad. Aan de noordkant loopt deze slenk uit in enkele kleine kreekjes en plasjes. Op veel plaatsen op de kwelder vonden we Muizenootjes (*Ovatella myosotis*) en soms ook Wadslakjes (*Peringia ulvae*). De Wadslakjes zaten vooral bij het water. De Muizenootjes waren op grote delen van de kwelder te vinden, maar meestal in lage dichtheden (1-6 exx per locatie). Slechts op één plaats, aan de zuidwestkant van de kwelder waar de bodem natter en slijkgiger was, vonden we ze in grote dichtheid (212 exx op een oppervlak van 50x50 cm, zie foto). Hoewel de geschikte biotoop voor de zeenaaktslakjes *Limapontia depressa* en *Alderia modesta* aanwezig leek te zijn, hebben we deze soorten niet kunnen vinden. Dat geldt ook voor Grays kustslak (*Assimineia grayana*). Giny Kasemir vertelde dat zij de twee zeenaaktslakjes en Grays kustslak ook nooit op Griend heeft gevonden.

In de slenk die door de kwelder loopt vonden we vrij weinig mollusken, behalve in het laatste stuk dicht bij de monding. Op 50 meter van de monding zeefden we de bodem over een oppervlak van 50 x 50 cm uit. We vonden veel levende Wadslakjes (*Peringia ulvae*) (200 exx), volwassen en juveniele Nonnetjes (*Macoma balthica*) en juvenielen van de Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*) en de Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Zie ook tabel 2. De Wadslakjes vonden we ook in kleine aantallen verderop in de hoofdslenk in en langs de kleine uitlopers daarvan. Andere levende schelpdieren vonden we daar niet. Midden in de kwelder, op het punt waar de slenk zich in tweeën splitste (op 250 meter vanaf de monding), leverde een stukje slenkbodem van een kwart vierkante meter geen enkel weekdier op. Bij eb stond hier 20 cm water boven slappe klei. Alleen enkele zeeduizendpoten leefden hier.

Tot slot vonden we nog twee soorten die hoogstwaarschijnlijk niet op het eiland leven. Van *Cochlicopa ef lubrica* vonden we 1 vers leeg huisje in de stormvloedlijn aan de voet van de zanddijk en 1 ex *Cochlicopa spec.* Verder vonden we een oud leeg huisje van de zoetwatersoort *Segmentina nitida* in een grondmonster. Beide soorten zijn vermoedelijk aangespoeld of aange-

Vitrina pellucida
Foto: Tello Neckheim

Pupilla muscorum
Foto: Tello Neckheim

Op een oppervlak van 50x50 cm vonden we 212 Muizenootjes (*Ovatella myosotis*).
Foto: Herman Roode

voerd van elders, al kan de *Cochlicopa* er ook geleefd hebben.

In aanvulling op de door ons gevonden soorten vonden Giny Kasemir en Date Lutterop een keer een Segrijnslak (*Cornu aspersum*) op Griend. Dit dier is mogelijk met door hen aangevoerd materiaal meegekomen, maar heeft er geen populatie gevestigd.

Schelpdieren van het wad rond Griend

Op sommige plekken is het wad, ondanks de enorme aantallen vogels die er dagelijks hun voedsel zoeken, zeer rijk aan schelpdieren. Dit geldt in het bijzonder voor de baai tussen de zanddijken aan de westkant. We bespreken hier alleen de soorten die we levend vonden. Het meest algemeen waren Wadslakje (*Peringia ulvae*), Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*) en Tere dunschaal (*Abra tenuis*). Verder vonden we regelmatig Gewone alikruik (*Littorina littorea*), Nonnetje (*Macoma balthica*), Strandgaper (*Mya arenaria*) en Platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*) in de wadmonsters.

Veel minder algemeen vonden we:

- Japanse oester (*Crassostrea gigas*). Kleine aantallen losliggende levende dieren en lege doubletten her en der op

de wadbodem rond het eiland. We hebben geen oesterbanken gezien.

- Mossel (*Mytilus edulis*). Levende mossels zaten op de palen aan de westkant. Ook lagen er levende jonge mossels in de baai, soms op elkaar gegroeid in kleine kluitjes, soms vastgehecht aan andere lege schelpen. Er was geen sprake van mosselbanken.
- Asgrauwe keverslak (*Lepidochitona cinerea*). Een levend exemplaar in een wadmonster in de baai.

De 8 wadmonsters geven een indicatie van de aantallen schelpdieren die leven op een oppervlak van 50x50 cm (zie tabel 2).

In vier van de wadmonsters en in een aanspoelmonster in de baai zat het Tweetandschelpje (*Mysella bidentata*). We hebben niet aangetoond dat de soort daar leeft maar Kraan et al. (2007) vonden ze wel levend in de Vlie nabij Griend. Zij vonden daar ook de Tere platschelp (*Tellina tenuis*) in lage dichtheden en verder dezelfde soorten als die wij vonden.

Tabel 2. Schelpdieren in de wadmonsters.

Locatie en soort bodem	Wad westkant tussen de zanddijken, eerst 5 cm slap slik, dan 10 cm stevige klei/slib	Wad westkant tussen de zanddijken, in ondiep kreekje, 15 cm water bij eb, slibhoudend fijn zand	Wad noordwestkant tussen de zanddijken, droogvallend wad met zachte slibbodem langs geultje	In de grote slenk, 50 meter voor de monding (einde vegetatie), 20 cm diep bij eb, slib/klei	Wad zuidkant, in uiteinde van slenkuitloper van 1,5 meter breed en 5 cm diep bij eb, slibhoudend fijn zand	Wad zuidkant, in grote slenk 50 meter voorbij de monding (einde vegetatie), 15 cm water bij eb, fijn zand	Wad zuidoostkant, bodem eerst 3 cm zand, daarna klei	Wad bij oostpunt, 20 cm diep bij eb, veel wieren (zeesla, darmwier, roodwier)
Type locatie	Baai	Baai	Baai	Slenk	Wad	Wad	Wad	Wad
Zeefdiepte	15	15	20	15	15	15	10	15
X	145,669	145,683	145,614	146,480	146,534	146,574	146,979	147,147
Y	584,911	584,916	585,16	584,923	584,777	584,906	585,017	585,116
<i>Abra tenuis</i>	69	68	195		9	19	313	55
<i>Cerastoderma edule</i>	41	16	79	8	16		30	
<i>Ensis directus</i>				2			1	1
<i>Lepidochitona cinerea</i>	1							
<i>Littorina littorea</i>	13		1				2	
<i>Macoma balthica</i>	25	7	25	28	13	13	55	8
<i>Mya arenaria</i>	61	16	17	1		1	4	1
<i>Mytilus edulis</i>	3		2					150
<i>Peringia ulvae</i>	duizenden	2500	900	200	duizenden	12	4	
<i>Scrobicularia plana</i>	15	4	30		1			

Lege schelpen op het strand

Schelpen die op het wad rond Griend leven (tabel 1 en 2) lagen uiteraard ook aangespoeld op het strand. In aanvulling daarop vonden we nog de volgende soorten (alleen dode exx): *Abra alba*, *Acanthocardia aculeata*, *Barnea candida**, *Bittium reticulatum*, *Buccinum undatum*, *Chamelea striatula*, *Corbula gibba*, *Crepidula fornicata**, *Donax vittatus*, *Lacuna parva*, *Littorina saxatilis** (incl. *L. saxatilis tenebrosa*), *Mysella bidentata**, *Ostrea edulis*, *Petricola pholadiformis**, *Retusa obtusa*, *Rissoa membranacea*, *Sepia officinalis* (schilden), *Spisula subtruncata*, *Tellina tenuis*, *Venerupis senegalensis* en *Zirfaea crispata*. De vers aangespoelde schelpen zijn gemarkeerd met *. Van deze soorten is bekend dat ze in de Waddenzee leven, maar wij hebben ze bij Griend niet levend gezien. Aangespoelde schelpen kunnen ook aangevoerd zijn door de stroming van de zee of bij de aanleg van de zanddijken. Een deel is afkomstig uit oudere bodemlagen.

Het Vliezig drijfhorentje (*Rissoa membranacea*) vonden we maar liefst op 11 plekken langs de rand van Griend. Deze stammen ongetwijfeld uit de tijd dat er nog zeegrasvelden rond Griend waren, want dit slakje is daaraan gebonden. Met de teloorgang van het zeegras is dit slakje niet alleen hier, maar uit de hele Nederlandse Waddenzee verdwenen.

De Oubliehoren (*Retusa obtusa*) vonden we op 5 plekken op het wad aan de zuidkant en de oostkant van het eiland. Meestal ging het om oude huisjes, we hebben geen levende exemplaren gevonden.

In aanspoelsel aan de westkant vond Tello Neckheim meer

dan 100 huisjes *Hydrobia spec.*, die op Vergeten brakwaterhoren (*Hydrobia neglecta*) lijken. Hoewel de huisjes soms een glimmend oppervlak hebben, gaat het hoogstwaarschijnlijk om fossiele huisjes uit Holocene of Pleistocene bodemlagen. De Vergeten brakwaterhoren is voor zover ons bekend nog niet levend in Nederland aangetroffen.

Overige waarnemingen

Bij het nemen van monsters in de slenk en op het wad vonden we ook: enkele juveniele gewone strandkrabbetjes (*Carcinus maenas*), enkele zeepokken, een soort zandkokerwormen, tientallen zeeduizendpoten (*Nereis spec.*) en 1 gewone garnaal (*Crangon crangon*).

Naast mollusken zaten er ook andere bodemdieren in de strooiselmonsters en Tello zette een aantal waarnemingen van insecten en spinnen op de foto, deze zijn op *Waarneming.nl* geplaatst. De bodemdieren zijn bewaard op alcohol om later gedetermineerd te worden.

Arthropoda: Algemeen was de Mospissebed *Philoscia muscorum*, verder werden er miljoenpoten, spinnen, vlokreeftjes, mijten, springstaarten, oorwormen, kevers en duizendpoten aangetroffen. Enkele interessante soorten waren een schildpadtorretje *Cassida vittata* en Zulteboorvlieg *Campiglossa plantaginis*, maar ook de Moshommel *Bombus muscorum* die ook op Rottumeroog werd aangetroffen. Er werden opvallend veel mierenkolonies waargenomen. Op vrijwel alle hogere gedeelten werden mieren aangetroffen.

Vlinders: In 2009 was er een invasie van Distelvlinders in Nederland, deze hebben we ook meerdere keren op Griend gezien.

Vogels: Op Griend wordt veel onderzoek gedaan naar de broedvogels. We vonden meerdere dode geringde vogels. Van het Vogeltrekstation Arnhem kregen we de terugmeldingen dat het ging om 12 nestjongen Grote stern, 2 nestjongen Kokmeeuw en 1 nestjong Scholekster, die op Griend zelf geringd waren.

Conclusie en discussie

Het is voor zover ons bekend de eerste keer dat de land- en zoetwaterslakken van Griend grondig in kaart zijn gebracht. Vergelijking met het historische gegevens is daardoor niet mogelijk. Onze inventarisatie is dus een momentopname. Onbekend is of de molluskenfauna van Griend anders zou zijn geweest als de inventarisatie niet in het vrij droge jaar 2009 had plaatsgevonden maar in een jaar met veel neerslag. Ook hoge opstuwingen van zeewater kan de aanwezige landslakkenfauna abrupt veranderen: landslakken kunnen verdrinken, wegspoelen of juist aangevoerd worden. Wij hebben een sterk vermoeden dat *Vertigo angustior* op deze wijze nieuwe plekken kan bereiken. Het zou daarom interessant zijn zo'n inventarisatie over enkele jaren te herhalen.

Op de huisdijk aan de zuidwestkant, waar de hoogste concentratie aan vogelnesten is, hebben we minder intensief gezocht omdat we dachten dat dit deel te droog en te bemest was en daardoor minder interessant. Pas bij het uitzoeken van de grondmonsters thuis bleek deze veronderstelling onjuist. Het verdient aanbeveling dit gedeelte in de toekomst beter te bekijken.

In totaal hebben we op en rond Griend 18 soorten mollusken levend aangetroffen. Geen groot aantal, maar het is ook geen groot eiland. Onverwacht waren toch wel de vondsten van *Columella aspera*, *Gyraulus laevis* en *Punctum pygmaeum*. Ook bleek ons weer duidelijk dat het nemen van strooisel- en grondmonsters noodzakelijk is. Hierdoor werden *Columella* en *Punctum* aangetroffen en de zichtwaarneming van één *Valloonia excentrica* werd door een strooiselmonster uitgebreid met 24 exx. *Ovatella myosotis* en *Gyraulus laevis* staan op de Rode lijst Nederlandse land- en zoetwatermollusken. Er is nog geen Rode lijst voor mariene mollusken van Nederland. *Ovatella myosotis* en *Lepidochitona cinerea* staan wel op een Trilaterale Rode lijst (Nederland, Duitsland en Denemarken) voor de bodemfauna van de Waddenzee met een onderverdeling per land (Von Nordheim et al., 1986). De natuurwaarde van de schelpdieren op het wad rond Griend wordt niet bepaald door hun zeldzaamheid maar door de aanwezigheid van hoge aantallen, waardoor ze een belangrijke voedselbron voor wadvogels vormen.

Dank

Zonder de medewerking van Natuurmonumenten, Otto Overdijk in het bijzonder, hadden wij deze inventarisatie niet uit kunnen voeren. Hartelijk dank daarvoor. Ook bedanken we Herman Roode voor zijn hulp bij de inventarisatie, Giny Kase-mir voor het verstrekken van aanvullende informatie, Bert Jansen voor het maken van de verspreidingskaartjes en de foto van *Columella aspera*, Ton de Winter voor de anatomische determinatie van *Deroceras reticulatum* en Date Lutterop voor determinatie van enkele insecten en spinnen.

Literatuur

- BOESVELD, A., A.W. GMELIG MEYLING & I. VAN LENTE (2009): Inhaalslag Verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2008. Nauwe korfslak *Vertigo angustior*. Rapport nr. 2009-12 van Stichting Anemoon. Heemstede.
- HOUKES, G.H.M. (2008): Toelichting bij de vegetatiekartering Griend 2006. Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Projectnummer 929859. Delft (Servicedesk Data).
- KRAAN, C., A. DEKINGA, E.O. FOLMER, H.W. VAN DER VEER & TH. PIERSMA (2007): Macrobenthic fauna on intertidal mud flats in the Dutch Waddensea: Species abundances, biomass and distributions in 2004 and 2006. NIOZ-Report 2007-2.
- LAUTENBACH, P. (2009). Griend. Een bijzonder eiland met een rijke historie. – De Sjouw, 32 (5): 1-5.
- MINISTERIE VAN LNV, 2004. Rode lijst land en zoetwaterweekdieren, bijlage bij het Besluit Rode lijsten flora en fauna dd. 5 november 2004. In: Staatscourant, 11 november 2004, nr. 218. Den Haag.
- NORDHEIM, H. VON, O. N. ANDERSEN EN J. THISSEN (eds.) (1996): Red Lists of Biotopes, Flora and Fauna of the Trilateral Wadden Sea Area, 1995. – Helgoländer Meeresuntersuchungen, 50 (Supplement): 136 pp.
- VEEN, JAN & JAN VAN DE KAM (1988). Griend, vogeleiland in de waddenzee. Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten, 's-Graveland. Zutphen (Uitgeverij Terra).

Adressen van de auteurs:

Sylvia van Leeuwen, Van der Helstlaan 19,
3723 EV Bilthoven,
sylvia25@versatel.nl

Wim Kuijper, Westerbaan 20, 2201
EV Noordwijk,
w.j.kuijper@gmail.com

Tello Neckheim, Poggenbeekstraat 21-II,
1073 JE Amsterdam,
telloneckheim@online.nl

Fig. 3-20. Verspreiding van diverse soorten mollusken op Griend. (zie pagina 81).

